Funkcia prázdna

Ing. arch. Michal Krištof
Školitel: doc. Ing. arch. Maxmilián Wittmann, Ph.D.
Ústav teorie, FA VUT Brno
Recenzent: Ing. arch. MgA. Osamu Okamura

Mesto vo všeobecnosti pozostáva zo zastavaného a nezastavaného priestoru. Nezastavaný piestor môžme inými slovami nazvať ,,prázdnom", ktoré je v podstate verejným alebo poloverejným priestorom. Je možné exaktne definovať význam práve tohoto ,,vonkajšieho" priestoru mesta? Akú má dnes funkciu? Akú môže mať v budúcnosti? Je len zbytkovým priestorom, alebo má svoju exaktnú hodotu? Výskum sa zaoberá hľadaním odpovedí na tieto otázky v rámci troch základných mierok mesta (mierky mesta ako celku, mierky mestskej štvrte a mestského bloku) a troch kategóriách udržateľnosti (ekonomickej, ekologickej a sociálnej).

Kľúčové slová: udržateľnosť, verejný priestor, mesto, ekonómia, ekológia, sociológia

Function of empty space

The city generally consists of built and unbuilt spaces. An unbuilt space could be defined in other words as "void" which is essentially a public or semi-public space. Is it possible to precisely define the meaning of this "external" space of the city? What kind of function does it have? What kind of function may it have in the future? Is void only a space which has remained or is there any exact value to it? The research is trying to find the answers in the context of three basic scales of the city (the scale of the city as a whole, the scale of urban neighborhoods and urban block) and of three categories of sustainability (economic, ecological and social).

Keywords: sustainability, public space, city, economy, ecology, sociology

1 Úvod

Mesto vo všeobecnosti pozostáva zo zastavaného a nezastavaného priestoru. Nezastavaný piestor môžme inými slovami nazvať ,,prázdnom", ktoré je v podstate verejným alebo poloverejným priestorom. Je možné exaktne definovať význam práve tohoto ,,vonkajšieho" priestoru mesta? Akú má dnes funkciu? Akú môže mať v budúcnosti? Je len zbytkovým priestorom, alebo má svoju exaktnú hodotu?

2 Metóda výskumu

Výskum sa zaoberá hľadaním odpovedí v rámci troch základných mierok mesta

(mierky mesta ako celku, mierky mestskej štvrte a mestského bloku) a troch pilieroch udržateľnosti (ekonomickej, ekologickej a sociálnej). Výskum tým postihuje komplexne celé mesto, zaujíma sa len o kategórie odpovedí, ktoré majú význam v budúcnosti a vyžaduje interdiciplinárny pohľad na riešenú problematiku.

3 Merítko mesta

Vízia Irwell City Park v anglickom meste Manchester (obr.1), ktorej autorom je architektonický ateliér Form associates, je projekt 3 mestských častí veľkého Manchestru: Salfordu, Manchesteru a Traffordu. Tento projekt transformuje a obracia pozornosť ku obrovskému prázdneme priestoru tiahnucemu sa cez celý Manchester okolo v minulosti industriálne využívanej a ekologicky zdevastovanej rieky Irwell, ktorá bola pre mesto a jej ľudí viac bariérou ako pojítkom. Vízia pracuje s týmto priestorom, ktorý je obrovskou priestorvou rezervou v centre mesta, ako s nástrojom ekonomickej, ekologickej a sociálnej obnovy mesta.

V rámci ekonomického pohľadu je projekt revitalizácie rieky a systému nábreží investíciou, ktorá vytvára z rieky komplexnú hodnotu v území a vyvoláva efekt otočenia sa k rieke v rámci základného pravidla realitného trhu: ,,Poloha je všetkým" [1]. Z priestoru okolo rieky sa tak stáva jedna s najžiadanejších lokalít v meste.

V rámci ekologického pohľadu na projekt je samotné očistenie rieky obrovským prínosom pre zlepšenie životného prostredia v industriálnom Manchesteri. Okrem toho rieka znovu začína fungovať ako významný biokoridor nadmestkého významu. Rieka je zároveň zdrojom energie pre množstvo nových domov, ktoré ju využívajú ako médium chladenia alebo vykurovania.

Nemenej významným prínosom projektu je transformácia bariéry v nový prepájajúci organizmus mesta spájajúci predtým 3 oddelené mestké štvrte a ich obyvateľov. Systém náplavok, mostov a kvalitného verejného priestoru nábreží vytvára prostredie pre stretávanie ľudí a podporu komunít v úrovni celého mesta.

Obr.1: Vízia Irwell City Park, Manchester. Zdroj: www.formassociates.eu

4 Merítko mestkej štvrte

Zjavne absurdným javom v navrhovaní miest môže na prvý pohľad vyzerať vynechávanie veľkých plôch území prázdnych, nezastavaných. Na prvý pohľad je to premárnená príležitosť využiť celé územie a ekonomicky vyťažiť z územia maximum. No príklade analýz Central Parku v New Yorku [2] (obr.2), mesta postaveného čisto na ekonomických zákonitostiach maximálneho zisku, sa však dá demonštrovať ako sa verejný priestor dokáže stať tak cenným priestorom, že ceny pozemkov na hrane s parkom sú vyššie ako pozemky iné. Verejný priestor v tomto prípade dokáže zhodnotiť a zvýšiť ekonomickú hodnotu územia.

Obr. 2: Mapy New Yorku, hodnoty pozemkov, výšky zástavby a stupňa rozvoja.
Zdroj: www.radicalcartography.net

V klasických koncentrických modeloch miest sa stretávame s efektom nazývaným "Urban Island Effect". Podľa správy United States Environmental Protection Agency hustá zástavba miest na veľkej ploche dokáže zvýšiť teplotu prostredia od 3 do 5 °C. Tento negatívny ekologický jav prehrievania sa mesta dokážu redukovať mestské verejné parky o dostatočnej kompaktnosti a veľkosti ako ukazuje výskum belgického ekológa Erica Rombauta [3]. Napríklad výpočet pre španielsku Valenciu (obr.3) ukazuje fakt, že zníženie teploty o 1 °C potrebuje približne 10ha zelene. Ako park Tiergarten v Berlíne o celkovej ploche 210 ha dokáže znižovať teplotu mestského prostredia je vidno na obrázkovej prílohe č. 4.

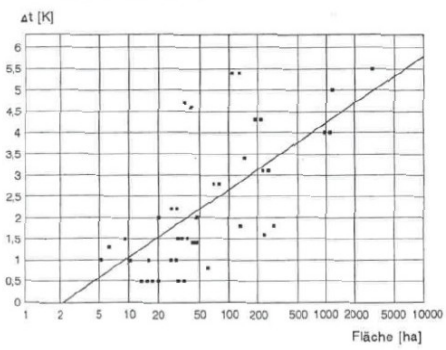

obr.3: Vplyv veľkosti plochy Parku na zmenu teploty pre Valenciu. Zdroj: www.rlm.be/files/De%20waterketen%20in%20de%20stad%20en%20platteland.pdf
obr.4: Teplotná mapa, Tiergarten v Berlíne. Zdroj: www.rlm.be/files/De%20waterketen%20in%20de%20stad%20en%20platteland.pdf

Okrem samotného efektu ochladzovania parky zvlhčujú vzduch a produkujú kyslík. Parky zároveň dokážu zadržiavať zrážkovú vodu a tak sa môžu stať dôležitými zásobárňami vody v centre mesta. Ďalším priaznivým efektom parkov je skutočnosť, že nad parkom sa prirodzne vytvára zóna vysokého tlaku vzduchu a nad zástavbou zóna nízkeho tlaku vzduchu, čo má za následok prirodzené prevetrávanie mesta (obr.5). Okrem spomínaných funkcií parky sú dôležité prvky biodiverzity mesta, kde vytvárajú priaznivé prostredie pre široké spektrum fauny a flóry.

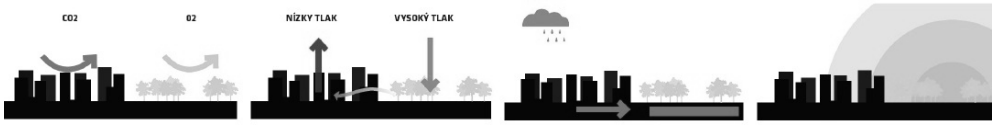

Obr.5: Funkcie parku. Zdroj: archív autora

Okrem preukázaného ekonomického a ekologického významu pre metské štvrte majú verejné priestory neodmysliteľný význam pri identifikácii ľudí s prostredím, v ktorom žijú a sú dôležitým predpokladom tvorby komunít podporujúc tak sociálnu udržateľnosť mesta.

5 Merítko mestkého bloku

Príkladovou štúdiou merítka bloku je ďalší príklad parku v New Yorku. Bryant Park je dnes verejný park v súkromnom vlastníctve situovaný na Manhattane. V osemdesiatych rokoch bol tento park negatívne preslávený vysokou kriminalitou, výskytom drogových dílerov, drogovo závislých, prostitútok a získal si tak prezívku ,,Needle Park", v preklade park injekčných striekačiek. Prostredie parku bolo neprehľadné, tmavé a rozdelené do niekoľkých úrovní, čo vytváralo ideálne prostredie pre kriminalitu. V roku 1988 bol park kompletne zrekonštruovaný spoločnosťou The Bryant Park Restoration Corporation vlastnenou rodinou Rockefellerovcov, ktorý vlastnili veľkú časť okolitých budov. Rekonštrukcia urobila z parku jeden z najvyhľadávanejších parkov mesta. Park bol zrovnaný do jednej úrovne. Stromy boli osadené len po obvode parku umožňujúc priehľad skrz celý park. V parku je umiestnený jednoduchý posunuteľný a skladací mestský mobiliár prispievajúci ku vzniku množstva rozličných neformálnych situácii, čím sa park stal obľúbeným a aktívnym miestom všetkých skupín obyateľov okolia. Park je dnes vnímaný ako významná hodnota okolitých domov a pozemkov. Od rekonštruckie zvýšil ich hondotu , čo je evidentné v zvýšení nájmov bytových, kancelárskych a komerčných plôch.

Obr.6: Bryant Park NYC, 1980 a 2012. Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Bryant_Park, http://gothamist.com/2012/03/28/bryant_park_1980s.php

6 Záver

Príkladové štúdie dokazujú, že je možné exaktne dokázať reálny význam verejných a poloverejných priestorov mesta a to vo všetkých jeho merítkach. Dôkazy v rámci základných aspektov udržateľnosti, v ekonomickom, ekologickom i sociálnom,

preukazujú potenciál „prázdna" a relevantnosť výskumu.

7 Zoznam použitej literatúry

[1] The image of a new town. Volume: City in a box. 2012, č. 34. ISSN 1574-9401

[2] RANKIN, Bill. *Radical cartography* [online]. 2006 [cit. 2013-01-21]

[3] ROMBAUT, Eric. *Urban Planning and biodiversity*, 2009. Dostupné z: <http://www.rlm.be/files/De%20waterketen%20in%20de%20stad%20en%20platteland.pdf>

[4]CARLSON, Jen. The 1980s, *When Bryant Park Began To Shed The Nickname "Needle Park"* [online]. 2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: http://gothamist.com/2012/03/28/bryant_park_1980s.php